ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 7,245, SJIF – 5,431

Sharofutdinova Ra'noxon Shavkatovna
Farg'ona davlat universiteti Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasi (PhD)katta o'qituvchisi
Xamraliyeva Shohida Ikromovna
Farg'ona davlat universiteti talabasi

KO'RISHIDA MUAMMOLARI BO'LGAN BOLALARGA TA'LIMNING DASTLABKI O'ZLASHTIRISH DAVRI

Annotasiya: Ko'zi ojiz bola oddiy maktabga o'qishga kirsa, u uchun barcha oqilona qulayliklar oldindan tayyorlanishi kerak — qulay formatlardagi (Brayl alifbosida, katta shriftda yoki audio formatida) o'quv materiallari. Maktabda ko'rish qobiliyati cheklangan o'quvchiga individual yordam ko'rsatadigan malakali o'qituvchilarning mavjudligi ham muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'z va iboralar: ko'rish, nogironlik, eshitish, ko'zi ojiz, ko'rish qobilyati zaif.

Ko'zi ojiz bolalarga kiradi ko'rish va eshitish ma'nosida katta cheklovni nazarda tutadigan bir nechta nogironlik. Bu bolalar juda moslashtirilgan maxsus ta'lim va qo'llab-quvvatlash uslubiga muhtoj ular o'zlarining kundalik hayotlariga duch kelishlari uchun. Ko'pgina hollarda, ular karlar ekanligi aniqlangan bo'lsa-da, bu ularning ikkala hissiyotlari umuman buzilganligini anglatmaydi, balki qisman kamayishi mumkin.

Ko'zi ojiz bolalarning ta'limi har bir kishi ko'rsatadigan nogironlik turiga moslashtirilishi kerak. Ko'rish qobiliyatini va eshitish qobiliyatini qisman yaxshilagan bolalar bor, ular maktabga, o'rta va hatto universitetlarga qo'shilish imkoniyatiga ega. Ammo, agar ular hech bo'lmaganda hech qanday hissiyotlari rivojlangan narsaga ega bo'lmasalar, ular o'zlari va atrofdagi dunyo o'rtasida vositachiga ega bo'lishlari kerak bo'lgan joyda ixtisoslashgan bo'lishadi.

"Ko'rishida muammolari bo'lgan bolalar uchun ta'limning dastlabki o'zlashtirish davri asosan boshlang'ich sinflarga to'g'ri keladi. Ushbu bosqichda o'quvchilarga o'zaro va o'qituvchi bilan dastlabki muloqot o'rnatish, so'z boyligini oshirish, savodini chiqarish, mayda qo'l motorikasini rivojlantirish hamda o'z-o'ziga xizmat qilish, predmet tasavvurini shakllantirish va ko'ruv idrokini rivojlantirish, shuningdek, dastlabki matematik tasavvurlarni shakllantirish o'rgatiladi. Bu esa, o'quvchiga mazkur bosqichda boshlang'ich ta'limni mustahkam egallab olishiga yordam beradi.

Bundan tashqari, ko'zi ojiz va zaif ko'ruvchi bolalar davlat ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarida tayyorlov guruhlarining ochilishi hamda moslashtirilgan o'quv dasturlarining yaratilishi ko'zi ojiz va zaif ko'ruvchi o'quvchilarning umumta'lim maktablarida joriy etilgan inklyuziv hamda boshlang'ich tayanch korreksion sinflarga kengroq jalb etilishini va ularning inklyuziv ta'lim olish huquqini ta'minlashga xizmat qiladi", - deyiladi vazirlik ma'lumotida. Ko'zi ojiz bolalar uchun ixtisoslashtirilgan maktab-internatlarda bolalar va o'qituvchilar uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish majburiy tartibda amalga oshiriladigan ishlar sirasiga kiradi. Ko'zi ojiz o'qituvchilar faoliyatini samarali olib borishi uchun maktab-internat kotib tayinlaydi. Umuman olganda, bu maktablardagi muhit ko'zi ojiz pedagoglar uchun eng ijobiy muhitdir, chunki ular bu yerda ko'rish qobiliyati cheklangan kishilarning mehnat qobiliyati haqidagi salbiy stereotiplarga va xurofotlarga to'la jamiyatdan himoyalangan o'z muhitlarida ishlashadi.

Ta'kidlash joizki, ko'plab pedagogik oliy o'quv yurtlarini tamomlagan ko'zi ojiz talabalar aynan bir vaqtlar o'zlari tahsil olgan maxsus maktablarida ish topishga intilishadi, chunki u yerda ular uchun barcha zarur sharoitlar yaratilgan. Bundan tashqari, maxsus maktab-internat o'qituvchilari

oddiy umumta’lim maktablari o‘qituvchilariga nisbatan ancha ahamiyatli ijtimoiy himoya bilan ta’minlangan.

Lekin maxsus maktablar hammani ham sig‘diraolmaydi! Butun respublika bo‘ylab ko‘zi ojiz va zaif ko‘ruvchi bolalar uchun faqat 14 ta maktab-internat faoliyat ko‘rsatmoqda, ularda 2830 dan ortiq bola o‘qiydi va 823 o‘qituvchi va 606 tarbiyachi ishlaydi. Ko‘zi ojizlar jamiyati ma’lumotlariga ko‘ra, O‘zbekistonda 66 mingdan ortiq ko‘rish qobiliyati cheklangan shaxslar ro‘yxatga olinganini inobatga oladigan bo‘lsak, oliy ta’lim muassasalarining barcha ko‘zi ojiz bitiruvchilarini ixtisoslashtirilgan maktablarda ishga joylashtirishning imkoni yo‘q.

Hozirgi vaqtda nogironligi bo‘lgan bolalarning 26,8 foizi ixtisoslashtirilgan maktablar va maktab-internatlarga qamrab olingan. O‘tgan yili qabul qilingan inklyuziv ta’limni rivojlantirish konsepsiyasida 2025 yilgacha maktab-internatdagi bolalar sonini bosqichma-bosqich 16%ga qisqartirish va umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida o‘qiyotgan nogironligi bo‘lgan bolalarning ulushini hozirgi 16,5% dan 40% gacha oshirish ko‘zda tutilgan.

Agar ko‘zi ojiz bola oddiy maktabga o‘qishga kirsa, u uchun barcha oqilona qulayliklar oldindan tayyorlanishi kerak — qulay formatlardagi (Brayl alifbosida, katta shriftda yoki audio formatida) o‘quv materiallari. Maktabda ko‘rish qobiliyati cheklangan o‘quvchiga individual yordam ko‘rsatadigan malakali o‘qituvchilarning mavjudligi ham muhim ahamiyatga ega.

Ko‘zi ojiz o‘qituvchilar O‘zbekistonda inklyuziv ta’limni rivojlantirish uchun muhim inson resursiga aylanishi mumkin, chunki ular nafaqat ixtisoslashtirilgan pedagogik mahoratga ega (Brayl alifbosida yoki boshqa formatlarda bajarilgan uy vazifalari va nazorat ishlarini tekshirish), balki ko‘zi ojiz va zaif ko‘ruvchi o‘quvchilar bilan bo‘lishadigan hayotiy tajribaga ega. Bundan tashqari, agar ko‘zi ojiz o‘qituvchilar uchun zarur shart-sharoitlar yaratilsa, u holda ular nogironligi bo‘lmagan bolalarga ham ta’lim berishlari mumkin.

Adabiyotlar ro’yxati:

1. Мўйдинов, А. (2021). Ёшларни Турли Таҳдидлардан Ҳимоя Қилишда Аждодлар Меросидан Фойдаланишнинг Аҳамияти. Academic Research In Educational Sciences, 2(2), 132-137.
2. Asilbek, M. (2022). Socio-Philosophical Aspects Of Education Of An Enlightened Person In The Development Of Society. Conferencea, 183-186.
3. Adham o’g’Li, M. A. (2022). The Role Of National Witchcraft Heritage In The Spiritual Rise Of Society (Socio-Philosophical Analysis). American Journal Of Interdisciplinary Research And Development, 10, 122-127.
4. Muydinov, A. (2022). Enlightenment In Turkestan In The Second Half Of The Xix-Early Xx Centuries. Enlightenment By Jadid School. Asia Pacific Journal Of Marketing & Management Review Issn: 2319-2836 Impact Factor: 7.603, 11(10), 14-20.
5. Ruzmatovich, U. S. (2022). Processes Of Organization Of Technical, Tactical And Physical Preparation In National Wrestling Training. International Journal Of Research In Commerce, It, Engineering And Social Sciences Issn: 2349-7793 Impact Factor: 6.876, 16(3), 65-68.
6. Ruzmatovich, U. S. (2022). Changes Expected To Come In Our Life Movements. Web Of Scientist: International Scientific Research Journal, 3(3), 485-489.
7. Shohbozjon, K., & Azizjon, M. (2022). Preparing School Students In The Field Of Physical Culture And Sports Before Entry To Higher Education. International Journal Of Research In Commerce, It, Engineering And Social Sciences Issn: 2349-7793 Impact Factor: 6.876, 16(10), 100-108.
8. Shavkatovna, S. R. (2021). Developing Critical Thinking In Primary School Students. Conferencea, 97-102.

9. Oljayevna, O., & Shavkatovna, S. (2020). The Development Of Logical Thinking Of Primary School Students In Mathematics. European Journal Of Research And Reflection In Educational Sciences, 8(2), 235-239.
10. Uljaevna, U. F., & Shavkatovna, S. R. (2021). Development And Education Of Preschool Children. Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(2), 326-329.
11. Shavkatovna, S. R. N. (2021). Methodical Support Of Development Of Creative Activity Of Primary School Students. Conferencea, 74-76.
12. Ra'Noxon, S. (2022). Boshlang'Ich Maktab O'Quvchilarida Matematikaga Munosabat. Ijtimoiy Fanlarda Innovasiya Onlayn Ilmiy Jurnali, 2(11), 203-207.
13. Shavkatovna, S. R. (2021). Methodological Support For The Development Of Primary School Students' Creative Activities. Texas Journal Of Multidisciplinary Studies, 2, 121-123.
14. Shavkatovna, S. R. (2021). Improvement Of Methodological Pedagogical Skills Of Developing Creative Activity Of Primary School Students. Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(10), 289-292.
15. Шарофутдинова, Р., & Абдуллаева, С. (2022). Фикрлаш Қобилиятини Ривожлантиришда Ментал Арифметика. Ijtimoiy Fanlarda Innovasiya Onlayn Ilmiy Jurnali, 2(11), 235-239.
16. Maxamadaliyevna, Y. D., Òljayevna, Ò. F., Qizi, T. D. T., Shavkatovna, S. R. N., & Anvarovna, A. O. (2020). Pedagogical Features Of Mental Development Of Preschool Children. Solid State Technology, 63(6), 14221-14225.
17. Sharofutdinova, R. I., Asadullaev, A. N., & Tolibova, Z. X. (2021). The Factors And Basic Concepts Determining Community Health. Central Asian Journal Of Medical And Natural Science, 2(5), 376-379.
18. Iqboljon, S. (2022). Boshlang'Ich Sinf o'Quv Jarayonida Axborot Texnologiyalaridan Foydalanish. Ijodkor o'Qituvchi, 2(20), 137-140.
19. Iqboljon, S. (2022). Kompyuter Yordamida Darslarni Tashkil Etish. O'Zbekistonda Fanlararo Innovatsiyalar Va Ilmiy Tadqiqotlar Jurnali, 1(9), 246-249.
20. Sharofutdinov, I. (2023). Development Of Acmeological Competence Of Future Educators In The Conditions Of Informing Education. International Bulletin Of Applied Science And Technology, 3(5), 424-429.
21. Sharofutdinov, I. (2023). The Actual Status Of The Methodology Of Developing Acmeological Competence Of Future Educators In The Conditions Of Informing Education. Академические Исследования в Современной Науке, 2(12), 206-213.
22. Sharofutdinov, I. (2023). Bo 'Lajak Pedagoglarning Akmeologik Kompetentligini Rivojlantirish Metodikasining Amaliyotda Qollash. Педагогика и Психология в Современном Мире: Теоретические и Практические Исследования, 2(7), 54-58.
23. Sharofutdinov, I. (2023). Pedagogik-Psixologik Fanlarning Bo 'Lajak Pedagoglarning Akmeologik Kompetentligini Rivojlantirishdagi O 'Rni. Общественные Науки в Современном Мире: Теоретические и Практические Исследования, 2(6), 17-24.